

HRVATSKI NA SORBONI

Znameniti francuski teolog Robert de Sorbon utemeljio je 1257. Sveučilište u Parizu i nazvao ga Collegium Sorbonicum. Preustrojeno je krajem 19. stoljeća (u doba Treće Republike). Godine 1968. razdijeljeno je na trinaest sveučilišta. Tri su sačuvala ime *Sorbonne*.

Današnje Sveučilište Sorbona (Sorbonne Université), na kojem se može studirati hrvatski jezik, nastalo je 2018. spajanjem Sveučilišta Paris-Sorbonne (Paris IV), koje je specijalizirano za književnost, umjetnost i humanističke znanosti, te Sveučilišta Pierre i Marie Curie (UPMC-Paris VI), specijaliziranoga za znanost i medicinu. Kako su se razvijale različite znanstvene discipline, stara zgrada Sorbone nije mogla primiti sve odsjeka pa je otvoreno nekoliko centara (podružnica) u Parizu. Najveći je Jussieu u kojem je Prirodoslovni fakultet. U Maison de la recherche (zgrada Instituta za znanstveno istraživanje) smjestili su se Odsjek za povijest i Odsjek za geografiju te doktorski studiji, a u Clignancourt studenti mogu pohađati studij filozofije, engleskog i španjolskog jezika. U Malesherbesu, koji se nalazi u 17. arondismanu, smješteni su odsjeci za francuski jezik i književnost, latinski i starogrčki jezik, muzikologiju, germanistiku, talijanistiku i slavistiku. Tamo su i tri istraživačka centra: za talijansku kulturu, književnost i kulturu središnje Europe i Balkana te centar za istraživanje germanske, nordijske i nizozemske kulture i književnosti. Knjižnica Malesherbes sadrži 200 000 djela za proučavanje stranih jezika i kultura te 1 200 francuskih i međunarodnih časopisa. U knjižnici se mogu posuditi ili barem čitati hrvatska književna djela od srednjeg vijeka, humanizma i renesanse pa do knjiga suvremenih autora, a na raspolaganju su potencijalnim čitateljima i mnogi rječnici, leksikoni i priručnici. U odjelu za periodiku redovito iz Hrvatske stižu *Vijenac* i *Republika*. Samo 10 % knjižnog fonda izloženo je u dijelu knjižnice koji je svakodnevno dostupan studentima i profesorima, a ostalo treba po najprije potražiti u katalogu te iz spremišta uz pomoć knjižničara dobiti za čitanje.

* * *

U Odsjeku za slavistiku je Katedra za BCMS (bosanski, hrvatski, crnogorski i srpski jezik). Svaki jezik predstavlja jedan lektor pa se studenti uvijek mogu obratiti ako imaju pitanja o nekom jeziku. Dakle, iako su četiri jezika zapravo spojena, zato što (navodno?) „nema dovoljno studenata za pokretanje posebne katedre za pojedine jezike”, svi lektori u okviru naše katedre predstavljaju samo svoj jezik i kulturu svoga naroda. Pročelnik je Odsjeka za slavistiku profesor Philippe Gelez, a na našoj katedri predaje povijest umjetnosti i francusku gramatiku. Predstojnik je Katedre za BCMS Aleksandar Stefanović, profesor lingvistike. Povijest slavenskih zemalja predaje profesor Saša Marković, a povijesni pregled književnosti profesor Daniel Barić. Osim mene, lektora hrvatskoga jezika, na našoj su katedri još: lektorica crnogorskog jezika Bosiljka Tomić, lektorica bosanskog (bošnjačkog) jezika Aida Čopra i lektor srpskog jezika Nenad Milosavljević.

Zajedničko ime za četiri jezika BCMS (bosniaque, croate, monténégrin, serbe – bošnjački /bosanski/, hrvatski, crnogorski, srpski) nije u Francuskoj stvoren samo zbog malog broja studenata te nemogućnosti pokretanja i financiranja posebnih katedara za hrvatski, bosanski, crnogorski i srpski jezik. Naime, glavni je razlog u stajalištu francuskih lingvista da je riječ o standardnim varijantama jednoga te istoga policentričnog standardnog jezika, a promjena imena (prema njihovu mišljenju) „zapravo je politička odluka” koja „ne dovodi u pitanje jedinstvo jezičnog sustava”. Međutim, kao lektor hrvatskoga jezika ne slažem se s time jer nedvojbeno smatram i odlučno tvrdim (predajem, tumačim, objašnjavam):

1. U izmišljenome, uglavnom silom nametanom tzv. „jedinstvu” hrvatskoga jezika i srpskoga jezika nikada nije bilo nikakvoga „klasičnog” standarda. To su samo kolonijalistički izmišljali velikosrpski usmjereni srpski lingvisti i njihovoj politici skloni slabo obaviješteni stranci. Riječ je o dvjema različitim tradicijama i dvama različitim jezicima. Hrvatski jezik ima svoju dugu povijest, sadašnjost i budućnost.

2. Apsurdno jest, primjerice, da francuski, američki, austrijski, nje-mački i neki drugi (strani) lingvisti određuju kako će se zvati službeni jezik neke zemlje ili materinski jezik nekoga naroda. Isto tako bi bilo ap-surdno da hrvatski lingvisti neprikladno nazivaju pojedine strane jezike (prema neznanstvenim kriterijima!) odbacujući pravo nekog naroda na imenovanje svoga materinskog jezika. Nema dvojbe da neki strani lin-gvisti temelje svoje tvrdnje na „ostacima kolonijalnih razmišljanja” ili starih imperijalnih pretenzija svojih država.

3. Hrvatska kao samostalna, neovisna država i njezini jezikoslovci imaju (međunarodno) pravo (ali i moraju!) svoj službeni i materinski hr-vatski jezik nazivati onako kako je to navedeno u Ustavu Republike Hr-vatske. To je jedino i zauvijek nepromjenjivo službeno stajalište koje sva sveučilišta diljem svijeta trebaju bez dvojbe štovati i obvezno slijediti.

* * *

Program za studente prve godine podijeljen je na nekoliko cjelina. U okvirima lingvistike te gramatike studenti se teorijski i praktično upo-znaju s osnovnim jezičnim strukturama, stoga u sklopu nastavne cjeli-ne *Konverzacija* slušaju i vježbaju usmeno i pismeno izražavanje, prak-ticiraju raznovrsne jezične vježbe i sl. U okviru tematske cjeline *Prijevod* vježbaju prevođenje s francuskoga na hrvatski i s hrvatskoga na fran-cuski, a u cjelini koja se zove *Civilizacija* mogu naučiti kada i kako su se na Balkan doseljavali Hrvati i ostali Južni Slaveni te kako i kada su se formirale prve njihove države.

Za drugu godinu planiran je program studija na isti način kao i za prvu godinu. Studenti slušaju predavanja iz povijesti 20. stoljeća te po-vijesti umjetnosti i književnosti 20. stoljeća.

Program treće godine prati istu shemu koja je predviđena za pret-hodne dvije godine. Studenti slušaju književnost 19. stoljeća, analizu medija i medijsko izražavanje te povijest „postjugoslavenskog” filma.

Na četvrtoj godini studenti imaju obvezne predmete: *Povijest i teo-rija prevođenja*, *Književni prijevod s hrvatskoga na francuski*, *Prijevod no-vinskih tekstova s francuskoga na hrvatski i s hrvatskoga na francuski*, *Suvremeno kazalište*, *Povijest srednjeg vijeka* te *Pravni i poslovni jezik*.

Izborne predmete biraju u skladu sa svojim interesom, tj. prema tome žele li se usavršavati u jeziku (jezicima) ili povijesti, književnosti i prevođenju. Ako izaberu jezik (jezike), mogu slušati *Povijest lingvističkih teorija* te nastavni predmet *Pravni i stručni jezik*. Za one koji izaberu povijest, književnost i prevođenje predviđen je nastavni predmet *Europa i Osmansko Carstvo* te *Povijest književnosti od renesanse do 18. stoljeća*. Peta godina prati istu shemu studija koja je predviđena za četvrtu godinu, a što znači da su studenti otprije usmjereni na svoju specijalizaciju.

* * *

Kao lektor hrvatskoga jezika sa studentima prve godine (početnicima) održavao sam jezične vježbe, a posebice ambiciozno vježbali smo usmeno i pismeno izražavanje. U različite jezične teme nastojao sam uklopiti i sadržaje o hrvatskoj kulturi. U prvome (zimskom) semestru počeli smo doslovce od abecede i fonetskih vježbi, a zatim veliku pozornost posvetili smo prezentu glagola *biti* i *htjeti*, zamjenicama (osobnim, posvojnim i pokaznim) te sklonidbi imenica. Neprekidno sam se tijekom prvoga (zimskog) semestra brinuo za usustavljeno bogaćenje studentskog rječnika.

Tijekom drugoga (ljetnog) semestra prve godine uporno smo vježbali pridjevsko-zamjeničku deklinaciju, komparaciju pridjeva, imperativ i kondicional, glasovne promjene, čitanje i pisanje jednostavnijih tekstova te slušanje govora, posebice hrvatskih naglasaka. Gledali smo kratke igrane, animirane i dokumentarne filmove, kazališne predstave te pozorno slušali čitanje kratkih pjesama i krasnoslov.

* * *

Na drugoj godini predajem *Vokabular*, nastavni predmet koji je brižno osmišljen kako bi studenti obogaćivali rječnik, bilo da je riječ o općoj kulturi ili jeziku i književnosti. U zimskom semestru druge godine studija posebnu pozornost poklanjali smo vrstama riječi, tvorbi riječi i etimologiji. Studenti su se poticajno upoznavali s osnovnim tvorbenim modelima, što im itekako može pomoći u zapamćivanju i stvaranju novih riječi. Nema dvojbe da učenje o sufiksima i prefiksima te načelima i modelima

perfektivizacije i imperfektivizacije prikladno motivira one koji su tek u prvoj akademskoj godini počeli učiti hrvatski jezik.

U ljetnom semestru druge godine osobito smo nastojali zapamtiti nazivlje iz teorije i povijesti književnosti te hrvatske kulture. Stupnjevitost smo svladavali vokabular koji je potreban u analizi književnog djela.

U zimskom i ljetnom semestru druge godine nakon svake nastavne jedinice slijedio je dodatak s vježbama koje su u svezi s planiranom temom. Primjerice, nakon „lekcije” o tvorbi glagola studentima su ponuđeni glagoli: *gledati, pogledati, pregledati, razgledati, ugledati, zagledati se, nadgledati* te glagoli: *držati, izdržati, održati, podržati i pridržati*. Objasnjeno je njihovo značenje, a zatim su „kao primjeri” navedeni u brižno oblikovanim rečenicama (tekstu). Studenti su prema tom modelu potražili u rječniku glagole: *pustiti, dopustiti, otpustiti, ispustiti, popustiti, propustiti, prepustiti, napustiti*, a zatim opisali (objasnili) njihovo značenje te samostalno oblikovali rečenice koje sadrže te glagole.

Nakon nastavne jedinice o hrvatskom jeziku i kulturi, primjerice, izabrao sam frazeme: *naći zajednički jezik, ne govoriti isti jezik (kao netko), držati nekoga za riječ, biti od riječi, držati jezik za zubima, imati dugačak jezik, biti navrh jezika, povući (koga) za jezik, nema dlake na jeziku* i dr. Studenti su trebali samostalno objasniti njihovo značenje te uporabiti ih u rečenicama.

* * *

Na trećoj godini predajem kolegije *Čitanje književnog teksta* i *Thème* (Vježbe prevođenja s francuskoga na hrvatski). Oba su kolegija izrazito poticajna za lektorov stvaralački odnos prema sveučilišnoj nastavi. Motiviraju studente na individualni rad, ali i na nastavni rad u parovima ili skupinama.

Čitanje književnog teksta osmislio sam kao svojevrsni pregled književnih rodova i vrsta pa sam studentima interpretirao paradigmatske primjere: epova, bajki, novela, romana, pjesama, drama i ostalih književnih vrsta. Uglavnom je riječ o djelima hrvatskih književnika: Augusta Šenoae, Vjenceslava Novaka, Ivane Brlić-Mažuranić, Antuna Branka Šimića, Tina Ujevića, Vladimira Nazora, Miroslava Krležu, Milana Begovi-

ća, Ranka Marinkovića, Jure Kaštelana, Antuna Šoljana, Vesne Parun, Ivana Slamniga i dr. Na kraju zimskog semestra treće godine studenti su trebali napisati analizu *Zagrljaja*, novele Ranka Marinkovića, a u ljetnom semestru te godine seminarski rad o jednome hrvatskom pjesniku, kojega su zajednički izabrali, te jednome hrvatskom pjesniku prema osobnom izboru.

Glede prijevoda s francuskoga na hrvatski, u prvom dijelu zimskog semestra treće godine osobito pozorno smo vježbali: sklonidbu imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva, glagolske oblike te jednostavne i složene rečenice. Studentima su posebno bile zanimljive vježbe prevođenja aorista, imperfekta, pluskvamperfekta i kondicionala. Drugi dio zimskog semestra treće godine i prvih nekoliko nastavnih sati ljetnog semestra te studijske godine bili su posvećeni prijevodima tekstova (poezije, proze i drame) iz hrvatske književnosti kako bi se studenti susreli sa što više hrvatskih autora.

U drugom dijelu zimskog semestra treće godine prevodili smo također različite povijesne, novinske i ostale stručne tekstove koji su u izravnoj svezi s hrvatskom kulturom. Sustavno smo rješavali probleme s kojima smo se susretali tijekom prevođenja. Na temelju analize pojedinih prijevoda dolazili smo zajednički do zanimljivih rješenja koja su bila korisna u prevođenju različitih tekstova (književnih, znanstvenih, administrativno-poslovnih i novinarsko-publicističkih).

* * *

Studentima četvrte i pete godine predajem *Povijest lingvističkih teorija*. Cilj je toga nastavnog predmeta: upoznavanje studenata s razvojem lingvistike do naših dana.

Prvi dio zimskoga semestra predviđen je za opći uvod u lingvistiku. U drugom dijelu toga semestra poklanjala se ukratko pozornost: početcima jezikoslovlja u Indiji i Kini, njegovu utemeljenju i razvoju u antičkoj Grčkoj i Rimu, antičkom utjecaju na jezikoslovlje u srednjovjekovnoj i renesansnoj Europi, a zatim razvoju opće lingvistike (Humboldt) i poredbenopovijesne lingvistike (Grimm, Bopp). Na kraju zimskoga semestra studenti su trebali napisati seminarski rad o nekoj lingvističkoj temi. Ve-

ćina je izabrala prikaz djela poznatih lingvista, a neki su se usmjerili na povijesni pregled razvoja francuskog ili hrvatskog jezika te tvorbu riječi. Odlučivali su se za temu koja im se najviše sviđa ili koju najbolje poznaju, stoga su bili iznimno motivirani za pripremu svoga izlaganja.

U prvom dijelu ljetnoga semestra posebno smo se bavili smjerovima u lingvistici 20. stoljeća, a u drugome dijelu toga semestra uglavnom sam predavao sintaksu hrvatskoga jezika. Prikladnim primjerima i usporedbama nastojao sam studente navesti na kritičko promišljanje jezikoslovnih tema.

* * *

Studij hrvatskoga jezika na Sorboni specifičan je i po tome što se studenti prve godine dijele na dvije skupine. Naime, u jednoj su početnici ili studenti koji vrlo slabo znaju hrvatski jezik, a u drugoj su napredni ili studenti koji prilično dobro govore hrvatski jezik. Na drugoj se godini spajaju u jednu skupinu, stoga se može reći da je izrazito heterogena (s obzirom na poznavanje hrvatskoga jezika).

Među početnicima većina je studenata koji studiraju BCMS kao jednopredmetni ili kao dvopredmetni studij. Obično ima i nekoliko studenata koji studiraju neke druge predmete, a hrvatski su izabrali kao strani jezik. Smatram da bi studenti, koji slušaju hrvatski samo kao dodatni strani jezik, trebali biti u posebnoj skupini jer im je uglavnom jako teško pratiti vježbe. Potrebno im je neusporedivo više truda za „hvatanje koraka” s drugim studentima, pogotovo jer sudjeluju samo na mojim vježbama, za razliku od studenata kojima je to prvi ili drugi studijski predmet te tjedno imaju dvanaestak sati predavanja i jezičnih vježbi.

* * *

Većina studenata vuče podrijetlo iz država koje su bile u sastavu propale jugoslavenske federacije, a otprilike 20 % su Francuzi te studenti koji studiraju još jedan slavenski jezik. Vrlo dobro svladavaju gradivo, ali kada treba čitati i komentirati tekstove – što radim sa studentima prvih triju godina – slabo se snalaze jer vrlo malo čitaju na hrvatskom jeziku. Primjerice, na početku ljetnog semestra druge godine studenti-

ma sam zadao da pročitaju dvije novele, a studentima treće godine tri novele iz Marinkovićeve zbirke *Ruke*. Zamolio sam ih da napišu kratak sadržaj i kratku interpretaciju tih novela. Iznenadile su me velike teškoće koje su imali u izvršenju toga zadatka. U skladu s time smatram da bi studenti književnosti i jezikā trebali izrazito više čitati, stoga im uporno nastojim objasniti koliko je važno čitanje u učenju jezikā.

* * *

Lektor hrvatskoga jezika i književnosti, osim izvođenja nastave na Sveučilištu Sorbona (Sorbonne Université), organizira i predavanja gostujućih predavača, profesora s hrvatskih sveučilišta, književnika, redatelja i drugih kulturnih i javnih djelatnika. Svrha tih gostovanja je svestrana promidžba hrvatskoga jezika i kulture, stoga se organiziraju kazališne predstave, večeri hrvatskoga filma, dani kulture, književni susreti, prevođenje, izdavanje časopisa i mnoge druge aktivnosti koje potiču zanimanje studenata za učenje hrvatskoga jezika. Tijekom prve godine svoga mandata planirao sam pozvati gostujućeg profesora iz Hrvatske i organizirati razmjenu studenata s kolegom koji radi u Pečuahu, ali početkom prosinca 2019. Francusku je blokirao štrajk radnika RATP-a i SNCF-a. Potkraj veljače 2020. počeo se širiti koronavirus. Od 17. ožujka do 11. svibnja 2020. u cijeloj Francuskoj bila je uvedena karantena.

U sveučilišnoj zgradi održao sam posljednje predavanje u ljetnom semestru 12. ožujka 2020. Nakon toga sam predavanja i vježbe održavao pomoću aplikacije „Zoom”. Studentima sam nekoliko dana unaprijed slao nastavne materijale na e-adresu da bi se mogli pripremiti. Sve je dobro funkcioniralo. Većina se studenata marljivo pripremala i sa mnom surađivala.

Ta sam predavanja i vježbe organizirao u terminima u kojima smo i prije imali predavanja i vježbe. Mogli su mi se studenti uvijek obratiti na e-adresu ako im je trebalo nešto dodatno objasniti. Predavanja su završila 15. svibnja, a nakon toga održavali smo ispite „na daljinu” do 30. svibnja 2020.

* * *

Nastojeći unaprijediti kvalitetu poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti na stranim sveučilištima, Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske redovito oprema lektorate kroatističkom literaturom, rječnicima, filmovima te drugim nastavnim i multimedijalnim materijalima. U skladu s time proslijedio sam darovane knjige i ostale materijale Knjižnici Sveučilišta Sorbona.

Osobito je važno istaknuti da Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske studentima dodjeljuje jednosemestralne stipendije za usavršavanje hrvatskoga jezika na Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Centru za hrvatske studije u svijetu Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu te Riječkoj kroatističkoj školi Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Osim jednosemestralnih dodjeljuje i stipendije za kraći znanstveni boravak: proučavanje literature, znanstveno istraživanje i konzultacije s profesorima oko izrade znanstvenih radova iz područja kroatistike. Studentima su vrlo zanimljive stipendije za ljetni seminar hrvatskog jezika na Zagrebačkoj slavističkoj školi (Hrvatskome seminaru za strane slaviste) u Dubrovniku koja se zbog širenja koronavirusa nije održala 2020. Dvije studentice Sveučilišta Sorbona dobile su jednosemestralnu stipendiju koju su trebale ostvariti u akademskoj godini 2020./2021.

* * *

Osim što sam se tijekom prve godine lektorskog rada na Sorboni mogao upoznati s organizacijom sveučilišnoga studija hrvatskoga jezika te profesionalno napredovati, život u „Gradu Svjetlosti” bio mi je dragocjeno životno iskustvo. Pariz je vrlo zanimljiv grad, svjetska kulturna metropola – diljem svijeta poznat po mnoštvu kulturnih znamenitosti, vrhunskoj arhitekturi, spomenicima, muzejima, knjižnicama, umjetničkim galerijama itd. Prije svega potrebno je izdvojiti njegovu multikulturalnost. Svatko tko se doseli u taj glavni i najveći francuski grad, pronaći

će kutak svoje domovine. Naime, u taj velebni, prekrasni grad tijekom povijesti svoje niti utkale su doslovce sve svjetske kulture.

Hrvatski se može često čuti (i može se razgovarati na hrvatskome) ne samo na Sorboni nego i u cijelom Parizu. Mnogi su Francuzi (i stranci na studiju u Parizu) svjesni da im učenje (studiranje) hrvatskoga jezika može donijeti korist, a u onima koji su hrvatskoga roda ili podrijetla može itekako ojačati hrvatski domoljubni ponos bez obzira koliko su naraštaja daleko od svojih hrvatskih predaka i Hrvatske.

Boris Rozga